

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr. F. J. J. Buijendijk, Dr. K. Dijk, Dr. V. Hepp en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo, (N.O.I.); J. van Andel, 's-Gravenhage; N. Haas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids, Michigan (Noord-Amerika); Dr. J. C. Broen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam; Dr. W. G. Harrenstein, Medan; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Almelo; Dr. J. G. Kunat, Arnhem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Landheem, Amsterdam; Dr. S. O. Los, Den Haag; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; Dr. I. C. de Moor, Utrecht; Prof. Dr. J. Ridderbos, Kampen; Dr. J. C. Ruitman, Utrecht; Dr. K. Schilder, Gorinchem; J. Schouten, Rotterdam; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thij, Meppel; Dr. H. W. van der Vaart, Smit, 's-Graveland; Dr. D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Anna-Jacobapolder; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Dr. V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goois.
Tel. No 58 — Postrekening No 90000.

Abonnement: f.125 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitel. en Ned.-Indië f.1.80 (voor Amerika \$ 3 p. jaar).
Advertentie: 35 ct. p. regel. Familieberichten 25 ct. p. regel.

INHOUD: Calvinisme en Karaktervorming II — Uit de Schrift: Tegenstridigheid in het gebed. (Ps. 42:10). — Populair: Wetenschappelijke Schetsen: Aesthetische Christusbeschouwing V. — Pers- en boekrecensies. — Kerknieuws.

CALVINISME EN KARAKTERVORMING.

II.

Voor het juiste inzicht in de verhouding van beginsel en karakter is het vanzelf eisch, dat het begrip karakter nader wordt bepaald.

Gewoonlijk wordt met het oog daarop 'teerst gewezen op de woordbetekenis.

Het woord nu is van Griekschen oorsprong en afgeleid van een werkwoord, dat ingrijpen beteekent. Men zou den woordelijken zin derhalve kunnen weergeven met het woord letter of lettertype. Dit brengt ons echter slechts in zoverre op het spoor, dat het op iets eigens, iets kenmerkends wijst.

Wat den zakelijken inhoud van het begrip aangaat, moet worden erkend, dat de psychologen en opvoedkundigen niet allen van dezelfde gedachte zijn.

Over één ding is men het wel zoo goed als eens en wel hierover, dat het karakter een bepaling is van den redelijken wil des menschen. Zoo goed als eens.

Er zijn toch geleerden, die de menschenlijke rede geheel buiten de omschrijving van het begrip schijnen te houden. Een hunner beweert, dat het wezen van het karakter slechts moet worden gezocht in de zinnelijke gevoelens van den mensch, in zijn instincten, driften en impulsen. De intelligentie speelt dan heel geen rol. Het innerlijke wezen van den mensch bestaat in zijn voelen en in zijn handelen, niet in zijn denken. De stoffelijk natuurlijke zijde van 'smenschen wezen is in dien gedachtegang uitgangspunt.

Op dat standpunt kan uiteraard geen rekening worden gehouden met ideële momenten en allermint met religieuze beginselen.

We houden ons echter met deze op oud-materiaлистische leest geschoeide verklaring van het karakter niet verder op.

Dat wil nu niet zeggen, dat het karakter niet ook een stoffelijk-natuurlijke basis heeft in het zenuwapparaat.

Ontkend mag niet worden, dat voor het karakter van de gesteldheid der lichamelijke zijde van het menschenlijke wezen zeer veel afhangt. Deze gesteldheid, vanzelf al weer niet losgedacht van de geestelijke zijde des menschen, kan voordeelig, maar ook nadeelig voor de karakterontwikkeling zijn.

Het samenstel van neigingen, indrukken, driften en impulsen is wel het biologische karakter van den mensch genoemd.

Maar dit staat als natuurzijde van het menschenlijke wezen buiten alle waardeering van goed of kwaad, en in zoverre de zedelijk bedorven aard van den mensch er in werkt is het in den grond anders voor geen vernieuwing vatbaar dan door een almachtig werk van God, door de wedergeboorte.

Iemand kan van aanleg in zijn wil krachtig zijn, in zijn handelen consequent, in zijn oordeelen zelfstandig, in de beheersching van zich zelf flink, zonder dat hij daarom karakter in den engeren zin des woords bezit.

De formeele eigenschappen van den wil kunnen immers in dienst staan van het goede en van het kwade.

En alleen als ze in dienst staan van het goede, spreekt men van karakter.

Zoo althans is het gangbare spraakgebruik.

Niemand neemt het op voor een slecht karakter. Over 't algemeen wil men dan liever van karakter niet spreken, hoewel de naam, strikt genomen, misschien ook voor zulk een wilsonwikkeling mag worden gebruikt.

Een mensch van karakter is derhalve een mensch, die een zedelijk doel, met vastheid, wilskracht en uithoudingsvermogen, zelfstandig najaagt.

Wil men het karakter omschrijven als het standvastige willen van het goede, dan kan deze begripsbepaling in haar eenvoudig voldoen, maar heeft ze tevens recht op nadere toelichting.

Er ligt toch in die korte, schoon niet onjuiste samenvatting zeer veel in.

Daar is eerst het begrip van het goede.

Wat den mensch onder een of ander opzicht bevrediging vermag te schenken, draagt voor hem den naam van een goed.

Maar het goede is de benaming van het hoogste goed.

Voor het hoogste goed zijn dan andere goederen in ondergeschikte rangverhouding middelen ter bereiking van het hoogste goed.

Wat is evenwel als het hoogste goed te beschouwen?

Hier is veel verschil van beschouwing.

Ligt het hoogste goed in het nuttige, in wat geluk aanbrengt, in veredeling van den mensch als soort, in verlossing van den mensch uit zonde en dood, in kennis van en gemeenschap met God, in de eere van God, in God zelf?

Ieder voelt, dat in de beantwoording van de vraag naar het wezen van het goede de richtingen in de ethiek uiteengaan. Daarmee loopt evenwijdig een even zeer gevarieerd verschil in de ontwikkeling van het karakter bij de menschen.

Voor ons nu bestaat karakter als ideaal in het konstante willen van wat onze God wil.

Er is echter meer dat nog eenige verklaring vraagt.

Wanneer het waar is, dat het wezen van het karakter ligt in het konstante willen van het goede, is het dan nog wel mogelijk, dat eenig mensch karakter kan bezitten?

Wie wil het goede?

Het goede dan zooals de Heilige Schrift het ons leert kennen? Immers volgens haar is alleen God het hoogste voorwerp van het menschenlijk willen. Maar wie kan in dien zin het goede willen?

Niemand van nature.

En als de Christen het door genade weer wil, is dat een gave, welke hij van God ontvangen heeft.

Maar dan is het nog weer nooit een standvastig, een duurzaam en volhardend willen.

Is het niet beter op christelijk standpunt maar van karakter niet te spreken en de kweeking ervan over te laten aan de niet-christelijke opvoedkundigen en psychologen? Behoort het wel op ander terrein dan op dat van de wereld, waar God door zijn algemeene genade nog zedelijken zin liet bestaan en door welke gave in verband met de zondige begeerte van zelfhandhaving de schijn van het streven naar een hoogste goed nog blijven kon?

Iemand gaf eens te kennen, dat al dat ijveren voor zelfbeheersching, karaktervorming en persoonlijkheidscultuur alleen verklaard kan worden uit een pelagiaansch beginsel. Christenen moesten liever van geloofsmannen, dan van karakters spreken. Is dat juist? Immers neen.

Maar wanneer het niet juist is, mag men dan wel van karakter spreken anders dan bij Christenen wier willen op God is gericht?

Karakter is altijd een qualificatie van den wil, welke tot karakter zich ontwikkelt als hij duurzaam op het goede, zij het dan het vermeend goede, gericht is. Niemand zal echter zedelijken zin ontzeggen aan ongelovigen. Welnu, in dezelfde lijn van gedachten mag ook niet worden beweerd, dat zij geen karakter kunnen bezitten, al moet er onmiddellijk aan worden toegevoegd, dat zij het ideaal niet bereiken, het zelfs niet kunnen stellen.

Er is naar onze meening een ideaal karakter.

En dat kan nooit tot ontwikkeling komen, tenzij de mensch buigt voor God, Zijn wil, Zijn Woord.

Daartoe kan de mensch het van nature nooit brengen.

Een goddelijk werk is er voor noodig.

Het werk der wedergeboorte door den Heiligen Geest.

Alleen door het machtige ingrijpen van den Geest Gods kan het op onzuiver laatste oogmerk gericht willen van den mensch worden veranderd om voort, aan het hoogste goed, zooals de Schrift dat leert kennen, na te jagen.

Wijgeleerden hebben het uitgesproken, dat voor den mensch een soort wedergeboorte noodig is, omdat hij in zijn wil verdorven is en een bekend paedagog pleit er voor, dat men bij de opvoeding der jeugd toch van de vreeselijke werkelijkheid uitge, dat het menschenlijke hart van aanleg een nest met slangen is. Wie deze werkelijkheid niet erkent, als hij begint met zijn opvoedkundig werk, komt volgens dien geleerde, bedrogen uit.

Welnu, wie over het christelijk karakter handelt en over zijn vorming, gaat daarbij uit van een feit, dat door den Heiligen Geest in het hart van den pupil is bevestigd en begeert als medearbieder Gods den vernieuwen wil van den jeugdigen mensch tot ontwikkeling te brengen, en zoo mede te werken aan de kweeking van zijn karakter. Dan laat hij zich verder bij de volbrenging van zijn taak leiden door de uit de Heilige Schrift ontvangene, eigengemaakte en toegepaste beginselen van willen en handelen.

Wat geldt voor de opvoeding van anderen is eveneens waar voor de zelfopvoeding.

Ook voor de zelfopvoeding kent de Christen het hoogste ideaal.

Mij rest nu nog aan te toonen hoe geschikt de calvinistische beginselen zijn voor de vorming van het karakter.

T.

J. d. V.

UIT DE SCHRIFT.

Tegenstridigheid in het gebed.

Mijn Steenrots, waarom vergeet gij mij?
Psalm 42:10

De mensch, die bidt tot zijn God in de neergebogenheid van zijn ziel, is niet de mensch van het consequente denken. Daar is in de schikking van zijn woorden, in de opeenvolging van zijn gedachten het ongerijmde; en het is er meer dan eens. Er is de schijnbare tegenstridigheid vaak ook in de beelden, die hij kiest, als er de kruisweg is zijner vermoede gedachten.

Maar wanneer in hem bidt de Geest met onuitsprekelijke zuchtingen, dan lost zich het ongerijmde op in hetgeen God tezamen heeft verbonden; dan tast de tegenstridige geest naar de wonderen der synthese Gods. Dan strekt de dwaasheid des gebeds onbewust zich uit naar wat Paulus noemt: de dwaasheid der prediking.

Dan wordt ook in het bidden het dwaze der menschen het wijze van God.

Psalm 42 legt daarvan getuigenis af.

Van het eerste; maar ook van dat tweede, dat ik noemde.

Kom tot dit gebed met nuchterheid en ontleed het in zijn beedspraak naar de regelen der denkkunst, en ge vindt aanstonds de tegenstridigheid. „Mijn steenrots”, zoo noemt de man, in wien zich neerbuigt de ziel, zijn God. En tot die Steenrots klaagt hij: „waarom vergeet gij mij?”

Maar waarom, biddet, vergeet gij u zelf? Waarom vergeet gij zoo al niet uw God, dan toch den naam, waarmee ge Hem noemt?

Steenrots — zoo ziet ge uw God. Maar de steenrots — is die niet het beeld van het onveranderlijke, het onverzettelijke; is die niet de onbewoogelijkheid zelf? „Met het hoofd in de wolken, dan voet in de kolken, staat in golvengeklois, maakt en eenzaam de rots.” De rotssteen — dat is wat staat en wat blijft staan. Om hem heen

het rumoer, de drang, de persing; naar hem heen wat geslingerd is en voortgedreven; maar bij hem zelf de onbewogenheid, de strakke majesteit van wat staat. Zoo ziet ook de mensch zijn God. Bij hem zelf de wisseling en om hem heen de machten, die hem geen oogenblik rust laten. Maar bij God ontkoming, veiligheid; daar is stilstand voor den gedreven mensch in den stilstand van God, die de steenrots is.

De steenrots — dat is God in zijn onveranderlijkheid. Dat is God, die nooit van zijn plaats gaat.

Maar nu komt de dichter, in wien en om wien alles veranderlijk is. Daar is storm in zijn ziel; daar loeit een storm om zijn hoofd; al Gods baren en golven gaan over hem heen. En te midden van verdolende machten, onder het groote dreigement van al die opstomende veranderlijkheid en beweeglijkheid zoekt hij zijn steenrots — het vaste, het staande, zijn onbewooglijken God. Maar in den storm der gedachten, in den drang des gebeds, spreekt hij zichzelf voorbij; jaagt hij zijn eigen gedachte voorbij. 'Eene oogenblik flits het door zijn hoofd, dat God de onbewogene is; steenrots! Maar onmiddellijk roept hij al wat in God beweeglijk is aan, en met een heerlijke tegenstrijdigheid, die zijn gebed een stuk leven, een zielgedicht maakt, vraagt hij: — Waarom vergeet Gij mij? Waarom komt Gij niet naar mij toe? Gij heerlijk-onbewogene, waarom beweegt ge u niet?

Is dat tegenstrijdig of niet?

Ja, hier verdringen zich twee gedachten, die strijd voeren in zijn ziel.

Steenrots! — De onveranderlijkheid Gods is zijn eenige uitkomst.

Waarom vergetend? — De bewogenheid Gods is zijn eenige uitkomst.

In het eene is de gedachte: ik moet mij bewegen naar u.

In het tweede spreekt zich uit de zekerheid: gij moet u bewegen naar mij.

Steenrots, wacht, waarom wacht Gij?

Gij die het eind van mijn wegen zijt, waarom ben ik van uw wegen het einde niet?

God moet zijn steenrots zijn — zoo onverzettelijk, zoo onbewogen als de rotsgevaarte, waartegen de golven heukken.

Toch mag God hem niet vergeten. Er moet beweging in God zijn. Alleen de mobiele God is zijn redding en troost. Hij moet zoo beweeglijk zijn als golven en als zielen, zielen van menschen.

Zoo kruist zich in dit ééne hart in zijn wanhoopsure het tweevoudig verlangen; het verlangen naar een God, die op hem wacht in zijn toevluchtnemend geloof, en daarnaast het verlangen naar een God, die niet wacht, maar die zijn vastgeheden verlaat, om zich te haasten naar hem, die ook niet wachten kan, geen dag en geen nacht.

Mijn steenrots — mag ik komen naar U?

Waarom vergeet Gij mij? — zijt Gij nu nog niet gekomen bij mij?

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Aesthetische Christusbeschouwing.

V.

(Het geweldlooze kruis).

En ook in dezen raken de uitersten elkaar.

De naïeve middeleeuwsche geest en de gecultiveerde ziel der 20e eeuw, ze hebben beide mijnen Heere weggenomen. Ze hebben hem wel begraven. Begraven hebben ze hem, zijn doode lichaam, begraven zijn uitgerakte leden onder bloemen en rozen. En reeds in zijn sterven hebben ze zijn laatste roep onder schoonen vogelzang van zijn verschrikking beroofd.

Zoo deed men in de Middeleeuwen. Het kruis wordt in de geestelijke liederen van dien tijd de Meiboom, geplant in het veld, teeken der eenwigglente. Christus wordt een bloeiende roos, Christus wordt een zingende nachtegaal. En nu gaat het vanzelf in naïeve fantasie:

Hoe scone ende ghenogelijc is ons des cruce[n]
[mey ghedaen,

Het spruyten ghelu bloemkens aen der groender
[heyden.

So wie niet druck, niet liden is bevaen,
In Jesus wonden mach hi hem gaen vermayden.

Nu siet des meyens tacken uut ghespreyt,
Ende bloeyen schoon ghelijc die roode roosen.
So wie sijn sonden, sijn gebreken hier bescreyt,
Onder dezen boom so sal hi hem verpoosen.

Die fiere nachtegale des cruce[n] boom op clam:
Hi heeft syn vederkens also wide ontploken.
Hi sanc so lude die seven noten¹⁾ hooch,
So dat sijn edele herten is ghebroken.

Wat blijft er hier weinig van Golgotha over!
En dezelfde zwole fantasie hangt in een ander
poëem van dien tijd over „Ihesus liden“. Er boven
staat: „die Nachtegaal“:

Tweserlei beedspraak in één zielekreet!

Het paradox, dat zich zelf niet eens herkent
in de benuwdheid en de jacht des geestes!

Maar onder dit alles een grijpen met heerlijke
intuïtie van het diepste geheim van alle godsdien-
stig geloof — dat in Christus Jezus zijn grond
heeft gevonden.

Want juist in de saamvoeging van die twee ge-
dachten ligt het wezenlijke van waarachtige religie.

De steenrots — dat is God, die hoog en
rustig, onbewogen staat boven ons gewriemel en
onze angsten en onze stormen: de transcendente
God; de God — op een afstand.

De God, die nooit vergeet, die niet op een
afstand blijft, maar naar ons toekomt in den nacht
— dat is Hij, die zijn kind tegengaat en indaalt
in zijn leven: de immanente God; de God, die
geen afstand kent.

En die twee eigenschappen van den levenden
God worden hier tegelijk in Hem gezien, niet door
nuchtere bezinning, niet door stoute fantasie, maar
door koen geloof, dat de tegenstellingen opgelost
weet in Hem zelf.

Wat dwaasheid is voor het verstand, wordt wijs-
heid voor het geloof. Wat raadsel is voor het
denken, wordt vanzelfsheid in het bidden.

Want geen starre onverzettelijkheid is Gods on-
veranderlijkheid; steenrots is Hij; maar als Hij niet
meer was, zie, wij waren dood. Hij is óók de
gedenker; en daar is affect en daar is effect in
zijn gedanken; Hij is even bewogen als onbewogen;
even geroerd als onberoerd is onze God.

En als zijn geplaagde kind klaagt, dat zijn hulp
wel bij Hem is, maar dan zoo ver, als de steen-
rots hoog is voor den balling uit den psalm, dan
is die klacht nauwelijks over de lippen, of het
geloof heeft ze herroepen: de steenrots — ja, dat
is wel de groote Wachter; maar onze God kan
toch niet enkel wachten; zou Hij wel ooit kunnen
vergeten? Zou Hij ooit kunnen bewogen worden
uit zijn plaats en toch ook weer ooit niet zijn
bij ons, waar dan ook onze plaats is?

De tegenstrijdigheid in dit gebed verduurt de
eeuwen.

Geen gebed komt ze ooit te boven of blijft daar-
onder staan.

Zoodra men ze wegneemt, is het gebed opgelost
in — een niets.

Gelukkig, wie leeft bij deze tegenstelling en ze
in de geloofsvlucht van zijn gebed verzoent, dat
hij zelf niet weet, hoe.

Want hier is christendom. Hier is christe-
nen, uw dogma, mystiek doorleefd.

Omdat God de steenrots is, de onverzettelijke,
de zichzelf handhavende, daarom stelt hij zijnen
Christus in de wereld: den handhaver Gods. Maar
die Christus is te gelijk de vrucht van de bewo-
genheid van onzen onbewogen God. Barmhartig-
heid! En: gedanken!

Heeft ook Paulus niet... Christus genoemd,
toen hij aan de steenrots herinnerde, die — volgde?

Tis een priëel²⁾ met bloemen,
Bedaut met menighen tranen.

Men hoort den nachtegaal singen
Al onder den scerpen doren.

Een liederken heeft hi gheheven,
Al onder den doren groen.

En de kruiswoorden zijn weer het gezang van
den nachtegaal. En ten slotte heet het:

Hi liet die violette
Al onder den cruyce staan,
Die hem te Nazarette,
Soo ootmoedelyc hadde ontfuen.

Hi liet die open roose
Aent cruyce hangen so root,
Haer blaederkens liet hi risen³⁾
Die nachtegaal bleef van minnen doot.

En er zijn weer de verkleinwoorden:

Maar doen hij in die vierschaer quam,
Sijn vriendekens waren daer seer dunne,
en...

en al sijn aderkens bersten ontwee

bij de kruisiging. Het is gelijk Thomson⁴⁾ zegt:
„de Bruidgom, de Mei, de nachtegaal, de rozen,
zij wekken herinnering aan dezelfde sfeer... Waar
is de hemelsche Bruidgom, daar is ook de eeuwige
Mei.“ En ik kan niet laten, in dit verband aan
te halen een vers van onzen tijd, van Gerhart
Hauptmann:⁵⁾

So aber treten alle wir ans Kreuz
und noch in Tränen, jubeln wir hinan,
wo endlich, durch der Sonne Kraft erlöst,
der tote Heiland seine Glieder regt
und strahlend, lachend ewiger Jugend
[voll.

¹⁾ tuin.

²⁾ vallen.

³⁾ Reliquiae Poëtie, Zwolle, bl. 8-9; val bl. 19 de
„Cruys-Mey“ van Joh. Stalpert van der Wilt (1579-1630)

⁴⁾ Aangehaald in Weinert, n.w. 8, 308.

De steenrots, de toegeslotene, die volgde, die zich
ontsloot? De steenrots, de onbewoeglijke, die volgde,
die zich bewoog?

In ons komen tot Hem jubelen wij: Steenrots!
Maar in zijn komen tot ons ervaren wij het: Gij
vergeet ons niet!

K. SCHILDER.

PERS-SCHOUW.

Kruistocht tegen de zedelijke ver- wilderings.

Het opmerkelijk verschijnsel doet zich thans voor,
dat de liberale bladen, die zoolang op de chris-
telijke pers hebben afgegeven om haar zoogenaam-
de puriteinsche vooroordeelen, nu de hulp van
diezelfde pers inroepen tegen de steeds groeiende
zedelijke verworping.

De oogen ook van niet-christenen zijn thans open-
gegaan voor het ontzettende zedelijke verval onzer
dagen.

Meer en meer wint de overtuiging veld, dat wij
aan den rand van den afgrond staan.

Angstgeroep van alle kanten!

Het vrouwenvraagstuk is daardoor vrij plotse-
ling een andere phase ingetreden.

Zelfs zij, die jaren lang over niets anders spra-
ken dan over het onrecht, jegens de vrouw ge-
pleegd, beginnen nu luidkeels te roepen om be-
scherming van de vrouw, inzonderheid van het
jonge meisje.

Want de vrouw is van dien chaotischen toe-
stand de dupe geworden.

Natuurlijk is die oproep van de liberale tot de
christelijke pers onnoedig.

De laatste stond steeds op haar post.

Niet trouw genoeg, o zeker.

Ook legde zij niet altijd de noodige tact aan
den dag. Toegegeven.

Maar aan waarschuwingen onzerzijds onthak
het niet.

Daarom zullen wij ook heden niet onzijdig treden.
Ons drijft hooger, heijger drang dan het libe-
ralisme.

De Laman heeft het in het „Gereformeerd Kerk-
blad voor Drente en Overijssel“ bij het rechte eind:

Merkwaardig is, dat de christelijke pers door
de vrijzinnige te hulp geroepen wordt om tegen
dezen stroom van gemeenheid mede een dam te
helpen opwerpen. Deze oproep is zeker niet te
vergeefsch, want reeds jaar en dag is de christelijke
pers er mee bezig, dikwijls onder veel spot. Eri-
stige, waarschuwend dingen zijn er dezerzijds ge-
zegd en geschreven, maar men lachte er wat mee.
Die stijve fijnen, die benepen vromen, die be-
krompen puriteinen, die deugdzame neepjesmuisen,
die reeds zonde zagen in een laag halsje en een
blooten arm! Maar de wijsheid wordt gerechtvaardigd
van hare kinderen. Wij zien nu de oude
waarheid bevestigd, dat de zonde een hellend vlak is.

Hoe bitter teind der zonde is,
Dat leert ons Gods Getuigenis,
Dat laat ons ook het leven zien:
Doe ons 't begin der zonde ontvlien.

ein Jüngling, in den Majen nieder-
[steigt.

Het is waar, uit dezen kruisgang met zijn stralen-
den, bloeienden, lachenden jongeling is de naïviteit
en de lieve kinderlijkheid van de middeleeuwsche
liederen weg, maar de verwantschap blijft
opvallend.

En over de eeuwen heen reiken deze onbekende
zangers uit de middeleeuwen de hand aan vele
dichters van onzen tijd. Ik kan niet veel zeggen
in dit blad over de Christusverzen van de tegen-
woordige dichters⁶⁾. Het meest bekend zijn wel
de Christus-sonnetten van Albert Verwey, waar-
van het eerste aldus luidt:

O Man van smarte met de doornenkroon,
O bleek, bebloed gelaat, dat in den nacht
Gloeit als een groote, bleke vlam, wat macht
Van eindloos lijden maakt Uw beeld zoo schoon?

Glanzende Liefde in eenen damp van hoon,
Wat zijn uw lippen stil, hoe zonder klacht
Staart ge af van 't kruis — hoe lacht gij soms
[zoo zacht —

God van Mysterie, Gods bemindste Zoon.

O vlam van passie in dit koud heelaal,
Schoonheid van smarten, op deez' donkere aard!
Wonder van Liefde, dat geen sterfling weet!

Ai mij, ik hoor aldoor den droeven val
Der droppelen bloeds en tot den morgen staart
Hij me aan met groote liefde en eindloos leed....

Thomson⁷⁾ moge er anders over denken, wij
kunnen in deze klanken niet anders hooren aan
het woord komen dan de aesthetische visie op den
Christus. En weer is er dat verstilde smart-
tenbeeld: er is stil-lekend bloed, er zijn sturende
oogen, er is geen rosse hartstocht, maar een bleke
vlam, er is geen helleangst, maar een zachte lach

⁶⁾ Ze zijn in verschillende bundels verspreid. Van Hélène
Swarth: eenige in „Sneeuwvlokken“. Zie o.m. J. H. Leopold,
Zes Christusverzen, Nieuwe Gids 1893, VIII.

⁷⁾ Reliquiae Poëtie, bl. 248.

¹⁾ De zeven kruiswoorden!